

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yesha'yah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5567 [1806/1807]

1

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9839

ישעיה ז

ז (א) ויהי בימי אחז בן יותם בן עזיהו מלך יהודה עלה רצין
מלך ארם ופקח בן רמליהו מלך ישראל ירושלים למלחמה
עליה ולא יכל להלחם עליה : (ב) ויגד לבית דוד לאמר גחה
ארם על אפרים ויגע לבבו ולבב עמו פנוע עצי יער מפני רוח :
(ג) ויאמר יהוה אל ישעיהו צא נא לקראת אחז אתה ושאר
ישוב בגד אל קצה העלת הברכה העליונה אל מסלת שדרה
כיבם : (ד) ואמרת אליו השמר והשקט אל הירא ולבבך אל
ירך משני זנבות האודים העשנים האלה בחרו אר רצין וארם וכן
רמליהו : (ה) יען

ר ש י

ז (א) ויהי בימי אחז • מה ראה הכתיב לייחסו אלא מפני שסוף הכתוב
לומר לא יוכל להלחם עליה ולימדך שזכות חבות עמדה לו אמרו מלכיו השרת
לפני הקב"ה ווי הוא זה שמלך רשע זה אמר להם בן יותם הוא בן עוזיהו הוא
חבותיו היו נדיקים לפיכך חי חפשי לפשוט ידי בו הדח הוא ולא יוכל להלחם עליה
מפני זכות חבותיו בצרהשית רצה : (ב) ויגד לבית דוד • לפי שרשע היה לא
הזכיר שמו : גחה חרם על אפרים • נתחבר מלך חרם על מלך ישראל נבא עליה
גחה לשון נקבה על שם שהמלכות נחה פושי"ר בלע"ז (פחו"ע ר. פוסר. בל"ח זך
לאגון , זך שטעללן וכן ל"ר ביחזקאל מ"ד ל' ד"ה להניח) לשון ויגח בכל גבול
מז"ים : ויגע לבבו • לפי שכבר נלחם צם כל אחד מהם בפני עממו ויכלו לו שגחומר
ויתנהו ה' ביד מלך חרם וגומר וחומר ויהרג פקה בן רמליהו ק"צ חלף חיש שניהם
בדברי הימים : כנוע עני יער • קול חילני סרק נשמע יותר מקול חילני פירי
כדאיתא בצרהשית רצה : (ג) ושאר ישוב צנך • שארית מעט שישובו חלי על
ידך והם בצניך : אל קצה העלת • שם תמונאסו : שדה כוזם • שדה שהכוזבים
שוטחים שם בגדים לנגזם כך תירגס יונתן ורבותינו דרשו נכנע אחז לפני ישעיהו
ושם על ראשו אוכלי דקנרי כפה עליו כלי : תעלת • פושי"ר בלע"ז (הוא פאזע ,
Fosse בל"ח גרוב , טייך , גראצן , כמו ראשית מ"ח י"ג , וכן ב"ב ק"ז צ"ד"ה
חרין) : ברכה • בעין מקוה מים שעושין לדגים : העליונה • במורד הסר ויש
צריכה אחרת למטה הימנה בתחתיתו : (ד) השמר • שצ בשלום כיון על
שמריו : זנבות האודים העשנים • יהיה צעיניך כזנבות אודים שכנתה שלהבתם :
אודים טיטוכ"ש בלע"ז (כ"י רש"י טישון , וכן כתב הרד"ק טישון בלע"ז ובדברי
רז"ל

ב א ו ר

ז (א) ויהי וכו' • צפרה הזאת נחם הכניא את אחז מלך יהודה , שלא יירא מפני מלך
ישראל ומלך ארם , אשר התקשרו יחד , להלחם בירושלים , והנעו לו , ששני המלכים
האלה

תרגום אשכנזי

כו

ז (א) צור צייט דעם אחו, זאָהן יותא'ס, ענקעל דעם עויהו, קעניג פֿאַן יהודה, צאָגרצין, קעניג פֿאַן ארם, אונד פקח זאָהן רמליהו'ס, קעניג פֿאַן ישראל, גען ירושלים, אום זיא צו בעקריגען, קאָננטען דיא שטאָדט אַבער ניכט ערצאָבערן. (ב) אַלס דעם הויזע דוד'ס הינטערבראַכט וואוּדע, ארם האָבע מיט אפרים זיך פֿעראייניגט, דאָ ערבעכטע זיין הערץ, אונד דאָו הערץ דעם פֿאַלקעס, וויא דיא ביימערעם וואָלדעס ערבעכען פֿאַר איינעם שטורם. (ג) דער עוויגע שפראַך אַבער צו ישעיה: געהע דעם אחו ענטגעגען, דוא אונד דיין זאָהן שאר ישוב, נאָך דעם ענדע דער וואַסערלייטונג דעם אַבערטייכס, דיא שטראַסע, וועלכע צום בלייבֿפעלֿ דע פֿיהרט, (ד) אונד זאָגע איהם: זייא רוהיג אונד שטילל, זייא אָהנע פֿורכט, דיין הערץ פֿערצאָגע ניכט פֿאַר דיוען ביידען שטומפֿען נור רויפֿענדער פֿייערברענגֿ דער, פֿאַר דעם גריטמיגען צאָרן דעם רצין אויס ארם, אונד דעם רמליהו זאָהן. (ה) ווייל

ב א ו ר

האלה יפלו בזמן קצר, וכתן לו סימן על הדבר הזה. ובסוף נבואתו נשר לו, שיבוא עליו מלך אשר נחיל כנז, וישחית את כל הארץ, עד שתשבת עבודת האדמה בעת ההיא בארץ ישראל. והמלך ההוא יכבוש את כל הממלכות בעבר הנהר פרת, כמוך לארץ הקדש, אבל ת' ישלח ברכה במעשה ידי יושבי יהודה, ויסיו במעט הנהמות הנותרות, אשר יגדלו. ולא יכל. רצין, כי הוא היה עיקר המלחמה, והוא הביא עמו פקח, ובן אמר עלה רצין, נראה כי הוא העיקר, (רד"ק). להלחם עליו. לא מפני חוק יהודה וירושלים, שהרי הם פחדו, אלא כי לא רצה האל לתת בידם. (מדברי הנ"ל). (ב) על אפרים. בעבור היות המלך על עשרת השבטים בתחלה מאפרים, תקרא המלכות כן. (ג' עזרא). וחכור זה הכלל, כי גדול הוא בספרי הנביאים. (ג) ושאר ישוב בנג' בן היה לו לישעיהו, ושמו שאר ישוב, לס'מן, כי שארית ישראל ישובו אל ה' אלהיהם. ואמר השם אל הנביא, שיבא לקראת המלך, ויוליך נבו עמו. (ד) השמר והשקט. יוכתן תרגם ענין שמירה, אסתמר, וכן פירש רבינו סעדיה, השמר מעשות מלחמה, והשקט לך אל תירא. (מדברי רד"ק). ועל פי זה תרגם החכם המתרגם אשכנזי. ונבוח האודים העשנים. האוד הוא עץ שמנדדים בו האש, ואינו עשוי להדליק אלא שנשרף מאליו מעט מעט כשמנדדין בו האש תמיד, ובשנשרף עד שחזה קטן, שאין ראוי לאותו ביד, משליכין אותו לכד אחר והוא עשן, ויקראו אוב האוד, וכו' שאין בו הכח להנעיר דבר, אלא שהוא עשן ומנער בני הבית מעט, כן אלה המלכים בלאו בחרון אפס, אבל אין כח בסלכות, ובמעט זמן יכלה עשן וישוּבֿ להם. (מהברי רד"ק). בחרי אף וגו'. לא תירא, אחו, ולא תחת בעבור חרי אף של רצין מלך ארם ושל פקח בן רמליהו. (ו) ונקיצנה

מכלל יופי

הנבואה, וזמנו עד הגלות עשרה מלכים: [ויש מפרשים עשיריה על מלכות יהודה וירושלים שלא גלו עם עשרת השבטים כי נשארו בני יהודה בארצם והיו כחלק עשירי מכל שנים עשר שבטי ישראל ואמר שאחרי זמן מה יבאו הם גם כן לגלות והוא שנה והיתה לבער ל"ט]: כאלה, היא הנקראת בל"ט והערמון נקרא בערבי שי"ך בל"ט כלומר מלך האלונים והוא הערמון אס כן האלונים נקראים גם כן ערמונים הנקראים בלע"ז קאטאני"ר: אשר בשלכת, שם שער שהי' בבית המקדש הנזכר בדברי הימים עם שער שלכת ושם היו נטועים אלה ואלטון ואמר המשל בהם ויוכתן תרגם לשון השלכה, ופירושו בהשליך עליהם ואף על פי כן מנצח בספירוש העמדה כי עמדה לקותם בהם וכנוי מנצח. כנגד האדמה כמו שאמר ושנה והיתה:

תרגום אשכנזי

(ה) ווייל אדם בעזעם אויף דין אים זינגע פֿיהרט, אפרים אונד רמליהו'ס זאָהן שפרעכען: (ו) אויף, ווידער יהודה! וויר דרינגען איין, עראָבערן עס פֿיר אונס, ערנענען דאָן אייגען נייען קעניג, דען זאָהן טבאל'ס! — (ז) זאָ שפּריכט דער עוויג גע: עס בעשטעהט ניכט, אונד ווירד ניכטס דאָרויס! (ח) דען דאָן הויפט ארס'ס איזט דמשק, דאָן הויפט דמשק'ס רצין; אונד עה' נאָך פֿינף אונד זעכציג יאָהר פֿערפֿליסען, זינקט אפרים, הערט אויף, איין רייך צוויין. (ט) אונד אפרים'ס הויפט איזט שמרון, שמרון'ס הויפט רמליהו'ס זאָהן. פֿירוואָהר! איהר גלויבט עס ניכט, דען איהר זייד אונגעזאָגען. (י) דער געטטליכע פּראָפֿהעט שפּראַך אַבערמאָלס צו אַחו. (יא) פֿאָרדרע דיר איין צייכען פֿאַם עוויגען, דיינעם גאָטט, פֿאָרדרע עס אין דער טיפֿע, אין דער העהע! (יב) אַחו אַבער אַנטוואָר: טעטע: איך פֿאָרדרע ניכטס, פֿערזוכע דען עוויגען ניכט. (יג) דאָ שפּראַך יענער: הערעט

ב א ו ר

(ו) ונקיצנה. ככנס בה בחזקה, כקץ זה המכנים ביד. (החכם המצא בהפטרות) ונקיענה אלינו. כבקיע חומותיה וככנס בה, ותהיה בראשותו. (רד"ק). בן טבאל. הכהן שהיה אשכנזי אפרים, שהיו חושבים להמליכו בירושלים. ויוכתן תרגום יתמין דכשר לכא, עשה מלת טבאל כוטרקין, הטוב חלינו. (מדברי הכ"ל). (ז) כה אמר וכו'. מיכאל על המקרא הקודם, והטעם בעביר שיעטו ארס ואפרים רעה על יהודה, ותשנו לכנסה תחת ידם, ולהמליך בה מלך חדש כרבים: לכן אמר ה', שלא תקים עתה הרעה ולא תהיה. ועל פי זה תרגמתי אשכנזית. (ח) כי וגו'. הטעם שראש ערי מלך ארס היא דמשק, ובה ימליך, ומה לו למשל על ירושלים? — ובעוד. כאומר עוד נשאר שנים ויהיו יין, ותוספת הבי"ת כבי"ת בטרם. (בן עזרא). וכן תרגמתי. ששים וחמש שנה. תחלת זה החשבון בשנת הרעש שהיה בימי עזריה, שהתנבא עמוס (ס"ז י"ז) וישראל גלה יגלה, וכמוהו (שמואל ב' ט"ו) ויהי מקץ ארבעים שנה. (הכ"ל). וראה דברי רש"י ז"ל במקרא הזה. יחת אפרים. יתכן היות יחת מנעלי הט"ף, כמו יגש, וכמוהו תחת נערה (משלי י"ז י"ד), והנה כראה הכו"ן במלת הנחת ה' גבוריך (יחזקאל ד' י"א). והטעם, שירד מהיותו כחש לעם. (ראב"ע). ומה תבין טעם תרגומי. מעם. ממלכו. (הכשרי). וכן תרגמתי. (ט) וראש אפרים וכו'. הטעם כמו במקרא הקודם. אם. לפי דעתי הוא פה לאמת, כמו אם ללגים הוא ילין (משלי ג') ודומי, וכן תרגמתי. האמנו. תרגמתי המלה הזאת מענין כאשר יש האמן (במדבר י"א), והטעם, שאמר הכביא לאחו ולגשוי, ידעתי כאמנה, כי לא תחמינו לדברי, בעבור שאתם נשמתים במדותיכם, ואינכם מסודרים בנימוסי דרך ארץ, כאנשים מגודלים על ידי פדגוג חכם, שהם יודעים, כי אין מדרך המוסר, להכחיש ולהכזיב דברי זולתו. (י) ויוסף ה'. ואוסף בנייא דה'. (הארמי). (יא) העמק שאלה וגו'. ציווי אחר ציווי בלא דבק וי"ו, וכמוהו (יחזקאל כ"א) התאחדו הימני, ומלת שאנה על משקל ה' שמעה (דניאל ט'), כאלו אמר שאל והעמק בשאלה שתהיה למטה, או הגנה למעלה. (מדברי בן עזרא). (יב) ולא אנסה. דרך התול ושחוק אמר אחו אל הכביא: איני שואב כל כך לדברי גבוהתך, שאנסה את האל הגדול ואפנום בכבודו. ולכן בעם ישעיהו, ודבר אמוקשות, כאשר יבא עוד. (יג) תלאו. פעל יונא מנכין הפעיל. ועכין

ר ש י

דז' ל ליטול אוד מבין העצים, Tifsons. בל"א פייאר ברענדר: (ו) ונקיצנה. בעוררם במלחמה: ונקיענה אינו. נשוא אותה עמנו כבקעה זו שהיא בשום וכן ת"י

(ה) יען כי יעץ עליך ארם רעה אפרים ובן רמליהו לאמר :
 (ו) געלה ביהודה ונקיצנה ונקיצנה אלינו ונמליך מלך בתוכה
 את בן טבאל : (ז) כה אמר אדני יהוה לא תקום ולא תהיה :
 (ח) כי ראש ארם דמשק וראש דמשק רצין ובעוד ששים
 וחמש שנה יחת אפרים מעם : (ט) וראש אפרים שמרון וראש
 שמרון בן רמליהו אם לא תאמינו כי לא תאמינו : (י) ויוסף
 יהוה דבר אל אחז לאמר : (יא) שאל לך אות מעם יהוה אלהיך
 העמה שאלה או הגבה למעלה : (יב) ויאמר אחז לא אשאל
 ולא אנסה את יהוה : (יג) ויאמר שמעו נא בית דוד המעט

מכם

ר ש י

ת"י ונשוטקן עמנא שיהיו שוין עם עשרת השבטים במלך אחד : את בן טבאל בן
 הטוב אלינו כן ת"י ויש לפרש טבאל אשר לא טוב בעיני המקום ובגימטריה של
 אותיות חל"ם טבאל הוא רנולא ט"ר ז"ס אל בן טבאל בן רמלה : (ז) לא תקום
 ענתה זאת שתהא יסודה כבושה תחתיהם : (ח) כי רחש ארם הוא דמשק
 ואין לירושלים עמם כלום : וראש דמשק רצין • בדמשק יהיה ראש ולא בירושלים
 וגם פקח ועשרת השבטים בעוד ששים וחמש שנה מיום שנגזר צימי עמוס וישראל
 גלה יגלה מעל אדמתו • יחת אפרים • תרוץ אפרים מעם שיגלה סנחריב עם
 מלכס השוע בן חלח לא וחשוב מנבואת עמוס עד שגלו עשרת השבטים ותמלחם
 ס"ה שנים נבואת עמוס היתה שתי שנים לפני שנתנגע עזריהו שנאמר בעמוס
 שנתים לפני הרעש ועזריהו נתנגע עשרים וחמש שנים הרי כ"ז וי"ו של יותם וי"ו
 של אחז ושש של חזקיהו שנאמר וילדה בשנת שש לחזקיהו היא שנת תשע להושע
 ויגל את ישראל אשורה הרי ששים וחמשה ומנין שימי חלוטו של עזריהו כ"ה שנים
 שנאמר בשנת עשרים ושבע לירבעם בן יואש מלך ישראל מלך עזריהו בן חנניה על
 יסודה אפשר לומר והלא עזריהו וירבעם מלכו כאחד לפי חשבון שתמלחא בספר
 מלכים חלה שולך מלכות מנוגעת בשנת עשרים ושבע לנולדו נתנגע והוא מלך
 חמשים ושתיים שנה ואי אפשר לימנות ובעוד ששים וחמש שנה מיום שאמר ישעיה
 נבואה זו שהרי ציוני אחז אמרה והם גלו בשנת שש לחזקיהו וכך מפורש בסדר עולם
 שמנה הכתוב לנבואתו של עמוס : (ט) אם לא תאמינו • לנבואתי אתם והאז
 ועמו אשר ידעתי כי רשעים אתם : לא תאמינו • לא חמוץ בכם : (י) ויוסף ה'
 ואוסף נביא דה' : (יא) שאלך אות • לדבר הזה כי ידעתך שאין אתה
 מאמין לדברי הקב"ה : העמק שאלה • העמק שאלה כמו שמעם סלחה שאל
 אות בעמקי תהום להחיות לך מת או סגזה למעלה לישא אות בשמים : (יב) ולא
 חנסה

ישעיה ז

מִבְּמֵ הַלְּאוֹת אֲנָשִׁים כִּי תִלְאוּ גַם אֶת אֱלֹהֵי : (יז) לָכֵן יִהְיֶה אֲדָנִי
הוּא לָכֶם אוֹת הַנֶּהָה הַעֲלֵמָה הָרָה וְיִלְדֶת בֵּן וְקָרְאתָ שְׁמוֹ עִמְנוּאֵל :
(יט) הַמָּאָה וְדַבֵּשׁ יֶאֱכַל לְדַעְתּוֹ מָאוֹס בְּרָע וּבַחֹר בְּטוֹב (טו) כִּי
בְּטָרִם יִדַע הַנְּעַר מָאוֹס בְּרָע וּבַחֹר בְּטוֹב הַתְּעוֹב הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
אָתָּה קִץ מִפְּנֵי שְׁנֵי מַלְכֵיהָ : (יז) יָבִיא יְהוָה עָלֶיךָ וְעַל עַמְּךָ וְעַל
בֵּית אָבִיךָ יָמִים אֲשֶׁר לֹא בָאוּ לְמֵימֹם סוּר אֲפָרַיִם מֵעַל יְהוּדָה
אֶת מֶלֶךְ אַשּׁוּר : (יח) וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה לְזָבוּב אֲשֶׁר
בַּקְצָה

ר ש " י

אגסה • אין רצוני שיתקדש שמו על ידי : (יג) הלאות אנשים • נביאי ה' : כי
תלכו וגומר • לפי שהוא יודע שאתם אין מאמינים בו והוגעתם לפניו בדרשעכם •
(יד) יתן לכם אות • יתן הוא מחיליו על כרחכם : הרה • לשון עתיד הוא כמו
שמנינו באשת מנוח שאמר לה המלאך והרית וילדת בן וכתוב ויאמר לה הנך הרה
וילדת בן הנה העלמה אשתי הרה השנה הזאת והיא היתה שנת ד' לאחז :
וילדת בן וקראת שמו • רוח הקודש תשרה עליה : וקראת שמו עמנואל • לומר
שיהא גורנו עמנו וזה האות שהרי נערה היא ולא נתנבאת מיימים ובו תשרה זה
רוח הקודש וזה שנאמר לנוטח ואקרצ אל הנביאה וגומר לא מנינו אשת נביא
שנקראת נביאה אלא אם כן נתנבאה ויש פותרים שעל הזקיה נאמר ותי אפשר
שהרי בשאתה מוכה שנותיו תמנח שגולד חזקיה לפני מלכות חזיו תשע שנים ויש
פותרים שזה האות שעלמה היתה ואינה ראויה לילד : (טו) חמאה ודבש
יאכל • הוולד שתהא ארצנו מלאה כל טוב : לדעתו מאוס ברע ובחור בטוב •
כשידע לנוחם ברע ובחור בטוב מאין לנו הטובה הזאת הלא עתה הארץ חרבה
בגדודי מלכי ארם ופקח בן רמליהו : (טז) כי צטרם ידע הנער מאוס ברע ובחור
בטוב תעזב הארץ • מיושבים אדמת רצין ואדמת פקה : אשר אתה קץ • ויגור
מפני שני מלביה רצין ופקח שצאותה שנה עלה מלך אשור על דמשק כי שכרו אחז
כמה שנאמר בספר מלכים ויתפשה ויגלה קירה ואת רצין הניית ואותה שנה ויקשר
קשר הושע בן אלה אל פקה בן רמליהו ויכחו וימיתוהו בשנת עשרים ליותם שהיא
שנת ארבע לאחז : (יז) יביא ה' עליך ועל עמך • על חזקיהו בן המולך אחריו
ולפי שהוא גדיק לא קראו בנו : ימים אשר לא באו • מיום שנחלקה מלכות בית דוד
וסר אפרים מעל יהודה ומה הם הימים ימי היל מלך אשור ואף בהם יעשה ליהודה
נס וכן מנינו בדברי הימים שבה מתחילה על אחז דכתיב ויבא עליו תגלת פלאסר
וצר לו ולא חזקו וציווי חזקיהו בנו נעשה הגם : (יח) ישרקה' • ירמות לסם
שיתקבצו : לזבוב • חילות רבות כזבובים נוחרן מזרים יבאו עם סנחריב : יאורי
מזרים • לפי שכל ארץ מזרים עשויה יאורים שאין הגשמים יורדים שם אלא נילום
עולה

הערעט, הויז דוד'ס! איזט מענשען ערמידען אייך צו וועניג? — מיססעט איהר אויך
 מיינען גאָטט אונווילליג מאַכען? — (יד) דרום גיבט אייך דער עוויגע זעלבסט איין
 צייכען: דאָז יונגע ווייב ווירד שוואַנגער, געבערט איינען זאָהן, נענטט איהן עמנואל.
 (טו) בוטטער אונד האַניג איסט ער, זאָ באַלד ער בעזעס צו פֿערווערפֿען, גוטעס
 צו וועהלען ווייס. (טז) דען עה' דער קנאַבע בעזעס פֿערווערפֿען, גוטעס ערוועהלען
 לערנט, ליגט דאָז לאַנד, דעססען צווייאַקעניגע דוא פֿירכטעסט, פֿערלאַססען.
 (יז) אַבער דער עוויגע ברינגט דורך אשור'ס קעניג, איבער דיק, איבער דיין
 פֿאַלק, איבער דייעס פֿאַטערס הויז טאַגע, דיא ניכט קאַמען, זייט אפרים פֿאַן יהודה
 זיך טרענגנטע. (יח) יענעס טאַגעס לאַקעט דער עוויגע דיא פֿליגען אַם ענדע דער
 פֿליסע

ב א ו ר

וענין המלה עייפות וניעה, על דרך הוגעתס ה' בדבריוכס (מלאכי ב' י"ז) • ואני שניתי מעט
 בתרגומי, להרחיק ההגשמה • (יד) הוא • טעם כפילת הכנוי, שאמר הכנזי: ה' יתן
 לבס אות מעכמו, אף שאיכס שוליס ממנו, ואז תאזינו בו על כרחס • ועל דרך זה
 מתורגס אשכנזי • אוח • הוא סס בן הכנזי, עמנואל, שיהיה ה' עם יהודה, ויעזרס מיד
 שני המלכיס הקמים עליהם: ואין אות מעשה נס, רק הוא דבר אשר על ידו יודע או יזכר ענין
 אחר, ופס הוא סימן על דבר העתיד לבוא • וענין מזה בבאור התורה להרמב"מ ז"ל (שמות
 ז' ע') • העלמה • העלמה איכנה בתולה, אלא עלמה כמו עברה, תהיה בתולה או בעולה,
 והנה דרך גבר בעלמה (משלי ל') היא בעולה, וכן לזכר קטן בשנים יקרא עלס, בן מיוזה
 העלס (שמואל א' י"ז), וזאת היתה קטנה בשנים, לפיכך נקראת עלמה • (מדברי רד"ק) •
 ועל פי זה תרגמתי • וקראת • העלמה, ובא תי"ו במקום ה"א הנקבה, כמו (שמות ה')
 וקטאת עמך • (ראב"ע) • עמנואל • רבים השתבשו ואמרו כי עמנואל הוא חזקיה, וזה לא
 יתכן, שאס אמרנו שזאת הכנזיה היתה בתולת מלכות אסו, הנה כל מלכותו שש עשרה שנה,
 וכאשר מת היה חזקיהו בן חמש ועשרים שנה • ואחרים אמרו שהוא בן אסו, ואחרים אמרו שהוא
 משל למלכות, ואס כן מה טעם לדעת הנער טוב ורע? ומה טעם למרר שלל, לקריאת אב ואס?
 והישר בעיני, שעמנואל הוא בן ישעיהו, גם כן אשר ישוב, וכל אחד מאלה הנביס נקראו לאת
 מה שעתיד להיות, הנה עמנואל • שהס יעזרס ויביא עמס בנרה שהס עומדים בעבור שני
 הנולכיס, ואשר ישוב, שארית ישראל יעשו תשובה • והנה העד הנאמן עלזס הפירוש, הנה
 אכזי והילדים אשר נתן לי (להלן ח'), כמו הילדים אשר חנן אלהיס (ראשית ל"ג),
 והמפרשים אותס תלמידים, יראונו כמוהו במקרא • (מדברי הכ"ל) • (טו) לדעתו:
 כאשר ידע, וכן תרגמתי אשכנזי • (טז) כי בטרם וכו' • בימיפקח מלך ישראל בא תגלת
 פלאסר מלך אשור וגו' (מלכיס ב' ט"ז כ"ט), ועוד (שס ט"ז ט') ויעל מלך אשור אל דמשק
 ויתפסה ויגלה קירה ואת רבין המית • קץ • מענין מורא ופחד, כמו ויקונו מפני בני ישראל
 (שמות א') • שני מלכיה • רבין ופקח • ושיעור המקרא, שאמר הכנזי לאסו: הנך ירא
 עתה מפני שני המלכיס הנכרים על ירוסלים, בטרם יבא הנער הטולד לי לידי ידיעת טוב ורע,
 וזה זמן קצר מאד, תעזב אדמתס ותהיה שוממה, כי יגלו יושביה • (יז) יבוא ה' וגו' •
 מאלה שני המלכיס תנבל, אבל תבוא עוד במצור ובמצוק מפני מלך אשור, אשר יעלה עליך •
 עליך ויבא עליו תגלת פלאסר מלך אשור ויחר לו ולא חזקו (דברי הימים ב' כ"ח כ') • ועל
 בית אביך • ובארבע עשרה שנה למלך חזקיה עלה סנחריב מלך אשור על כל ערי יהודה
 הנכורות ויתפסם (מלכיס ב' י"ח י"ג) • ימים אשר לא באו וכו' • הטעם, שמלך אשור יכלה
 את יתר פליטת עם ישראל הנשארת מן המלחמות המשחיתות, אשר סנבוהו מיום סנחלקס
 מלכות בית דוד, כי מן העת ההיא ננדע קרן ישראל • (יח) ישרק • סימן לאסיפה, כמו
 אשרקה להס ואקננס (זכריהו י"ד ק') • בקצה יאורי מצרים • בשב מלך אשור מלהלס
 עס

תרגום אישכנזי

פליסע מצרים, דיא בינען אים לאנדע אשור — (יט) זיא קאממען אללע, לאַ גערן זיך אין ערען טהעלערן, אין פֿעלזענהעלען, אין אללען העקקען, אין יעדעם געשטרייכע. (כ) דער עוויגע שעערעט דאן יענווייטס דעם פֿלוססעם, מיט דעם געמיהטעטען מעסער, דעם קעניג פֿאן אשור, הויפט-אונד פֿוסיאאר — זעלבסט דען באַרט ניממט עם הינוועג. (כא) אין יענען טאָגען ציהט איין מאַן איין רינד קאלב אונד צווייא שאַאַפֿע, (כב) אונד זאממעלט זאָ פֿיל מילך, דאָס ער בוטטער איסט; דען בוטטער אונד האָניג איסט יעדער, דער אים לאַנדע איבריג בלייבט. (כג) איבעראַלל, וואָ טווענד ווייגשטעקקע שטאַנדען, טווענד זילכערשטיקקע ווערטע, געהען יענעם טאָגעם דאָרנען אונד דיסטעלן אויף. (כד) מיט פֿייל אונד באַגען בעוואַפֿנעט קעממט מאַן דאָהין, דען דער גאַנצע באַדען איזט פֿאַלל דאָרנען געשטרייכט. (כה) דען בערגען אַבער, דיא מיט שפּאַדען געגראַכען ווערדען, נאָהט זיך קיינע פֿורכט פֿאָר דאָרנען אונד דיסטעלן; דאָ פֿיהרט מאַן רינדפֿיה, שאַאַפֿע וויידען דאָרט.

(כ) דער

ב א ו ר

עם מצרים, שבוישם פניו לכניס ארץ יהודה. וראה מזה בבאור החכם פראַפֿעסאָר וואַלפֿסאָהן למלכים ב' (י"ח י"ד) • (יט) זנחו • מלרע, כמו שמו אותי בבור (ראשית מ') ושמו את שמי (במדבר וי"ז) • (ן' עורא) • הבתות • מרבות, כמו בתה (למעלה מזה ה') • ודגש התי"ו מתורת הכ" • (מדברי רד"ק) • ובניקוי הסלעים • חורי הטורים • הנעצוצים • קינח קיכיס, כמו תחת הנענחן (להלן נ"ה) • הנהללים • פתרוכלפי עיניו, וכן תרגומתיו • (כ) ביום ההוא וגו' • המפרשים פירשו זה המקרא על מפתל סכאריב לכני ירושלים, הנודעת לנו מספרי הקדש, אבל אין דבריהם מיושנים להמשך הענין, כי במקראות הקודמים בספר הנביא מנבורת מלך אשור ומתוקף חילותיו • ולכן נראה שזונת המקרא פה על החורבן אשר הביאו מלכי אשור בימים ההם על כל הארצות הסמוכות לארץ ישראל בתחלת חלק (אזיען) כנודע, ועל פי זה תרגומתי • בהער השכירה • מלשון שר, וענינו מער לקוחה בשכר מן האומן, וזה דרך משל על אכזי מלחמה השכורים (זאלדאטען, בעוואַלדעטע קריגער) אשר היו במחנה אשור • בעבריו וגו' • מבורס, ושיעור המקרא: צעת ההיא יגלח ה' בתער השכיחה, שהיא מלך אשור ומתנהו, את הראש וכו' • וגם אח הוקן תספה • מלת תספה פועל עומד, ותי"ו תספה לזקן, כי הוא לשון נקבה, כמו וכל זקן גדועה (להלן ט"ו), אף על פי שכמנא גם כן בלשון זכר • (מדברי רד"ק) • ובמחילת כבודו ז"ל, אין הדין עמו, רק תספה פועל יונח, והעד מלת את, שהיא תורה על הפעול, שהיא הוקן, ותי"ו הנקבה מוסבת על תער השכירה הזכרת למעלה • וכן תרגומתי אשכנזית • תספה • ענין כריתה, מלשון פן תספה (ראשית י"ע) האף תספה (שם י"ט) ורומיהם • וכל המשל הזה מורה על כליון חרון בעוקר את הכל • (כא) והיה ביום ההוא וכו' • טעם המקראות האלה עד סוף הפרשה עיין למעלה פסוק א' • (כג) יהיה שם • כמו היה, וכן אזי שיר משה (שירת הים) יעשו עגל (תהלות ק"ו) • (צן עורא) • וכן תרגומתי • לשמור ולשוח • מיני חסידים • והטעם כי מחנה אשור השקיתו את הארץ שנה אחר שנה • (הכ"ל) • (כד) בחצים ובקשח וגו' • לא יוכל אדם לבא במקום הכרמים שהיו בו אס בתנים, כי יפחד שייער שנקבאו ליסעים או חיות בחסידים • (הכ"ל) • (כה) וכל ההרים וכו' • שיעור המקרא, שקיל האנאים יחריבו את כל הארץ במישר, ששם יפשו לגזיל ולחמים, אבל בהרים, אשר לא יבאו שם, יעבדו את האדמה, וירעו את הצלמות במרעה טוב • במעדר • הוא שם הכלי שפירין בו • עדרון • יחפרון • (מדברי רד"ק) • וכן תרגומתי אשכנזית • למשלח שור • כמו ושלח את

בְּקֶצֶה יְאִרֵי מִצְרַיִם וְלִדְבוּרָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר : (יט) וּבָאוּ וּנְחָחוּ
 כָּל־ם בְּנַחְלֵי הַבְּתוּחַת וּבְנִקְיֵי הַסְּלָעִים וּבְכָל הַנִּעְצוּצִים וּבְכָל
 הַנְּהַלְלִים : (כ) בַּיּוֹם הַהוּא יִגְלַח אֲדָנִי בַתְּעַר הַשְּׂכִירָה בְּעֵבְרֵי
 נְהַר בְּמִלְךְ אַשּׁוּר אֵת הָרֹאשׁ וְשַׁעַר הַרְגָלִים וְגַם אֵת הַזֶּקֶן
 תִּסְפֶּה : (כא) וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יַחִיהָ אִישׁ עֲגֹלַת בָּקָר וְשִׁתֵּי צֹאן :
 (כב) וְהָיָה מֵרֵב עֲשׂוֹת הַלֵּב יֹאכַל חֶמְאָה בִּי חֶמְאָה וּדְבִשׁ יֹאכַל
 כָּל הַנוֹתֵר בְּקֶרֶב הָאָרֶץ : (כג) וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה כָּל מְקוֹם
 אֲשֶׁר יִהְיֶה שֵׁם אֵלָּף גִּפֶן בְּאֵלָּף כֶּסֶף לְשִׁמִּיר וְלִשְׂמִית יִהְיֶה : (כד)
 בַּחֲצִיִּים וּבְקִשְׁתָּ יָבֹא שִׁמְרָה בִּי שִׁמִּיר וְשִׂמְרֵי תִהְיֶה כָּל הָאָרֶץ :
 (כה) וְכָל הַהָרִים אֲשֶׁר בְּמַעְדֵּר יַעֲדְרוּן לֹא תָבֹא שִׁמְרָה יִרְאֶה שִׁמִּיר
 וְשִׂמְרֵי וְהָיָה לְמַשְׁלַח שׂוֹר וּלְמַרְמֵם שֶׁהָ : (ז) וַיֹּאמֶר

ר ש " י

עולה ומשקה : לדבורה • חיל גבורים • עוקצים כדבורים : (יט) בנחלי הבתוחת •
 נחלי עמקים שדות צורים : ובנקיקי הסלעים • לארוב נקיק נקרה הנור •
 ובכל הנעצוצים • מקום הסירים שקורין צרו"ש בלע"ז (הוא צראסעס ,
 Profes. כל"א געציש געשטרויך) וכן תחת הנעצוץ יעלה צרוש : הנהלולים • צתי
 תושבחתח : (ב) יגלח ה' בתער השכירה • הגדולה וכן גם שכירה בקרבה
 תרגם יונתן רצבתחא יגלח : בעברי הגסר • ציושביעצר הגסר וצמי מן היושבים
 צמולך אשור את הראש יגלח ואת שער הרגלים לפי שהוא דבוק בשתנה לינקד פתח :
 תספה • תכלה והחגלהת היא ההריגה והתער היא החרב : את הראש • הוא
 המלך : הרגלים • משריתיה : הזקן • שלטוניה • ורבותינו אמרו גילוח ממש ושפת
 הזקן חריכת' צאש • הזקן זקן סנחריב כדאיתחא באגדת חלק : (כא) יחיה איש
 וגומר • לפי שתהא ארנס ריקנית שיצחו החיילות את הבסמות וצמעט הנותר
 אתן צרכה : (בב) והיה מרוב חלב • שיעשו צ' הלחן הללו יצחו צעיניהם החלב
 ויחבלו החמאה היא שומן החלב : כל הנותר • הנדיקים הפליטים מחרב סנחריב
 בשורה גדולה היה מוצר להם שתזדמן להם פרנסה אחר כל השומון שהוא •
 (בג) והיה ציוס שהוא • אשר תהיה הארץ שוממה יהיה מקום שיהיו שם לפני
 צא חיילות חלף גפן שוות חלף כסף יהיו לשמיר ולשית כי יניחום צעליהם וצורחין
 והם מעלות קימשונים ותולעים ועקרבים : (כד) צחנים ונקשת יצא שמה •
 כל הרועה ליכנס לתוכו יהא צריך קשת וחצים צידו לנולט ענמו מחיות רעות
 ונחשים ועקרבים : (כה) וכל הסרים • אשר שם שדות לצן לתצואה • אשר
 צמעדר יעדרון • היא כמין חריש שקורין פשווי"ר בלע"ז (מלה נוספת בלשון ,

Fofoyer.